

УДК 336.71

Чиж Н.М., к.е.н., доцент

Дзямулич М.І., к.е.н., доцент

Урбан О.А. к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

КАПІТАЛІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНИХ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА ЇЇ ПЕРСПЕКТИВИ

У статті досліджено поняття «капіталізація банку», досліджено завдання та рівень капіталізації банківської системи України, визначено основні джерела нарощування розмірів власного капіталу вітчизняних банків.

Ключові слова: банківські установи, капіталізація, адекватність, достатність капіталу, власний капітал банку, фінансова стабільність.

Chuzh N., Dzyamulych M., Urban O.

CAPITALIZATION NATIONAL COMMERCIAL BANKS AND PROSPECTS

This article explores the concept of "capitalization of the bank" investigated tasks and capitalization of the banking system of Ukraine, the main sources of increasing the size of the equity of domestic banks.

Keywords: banks, capitalization, adequacy, capital adequacy, equity bank, financial stability.

Чиж Н.М., Дзямулич М.И., Урбан О.А.

КАПИТАЛИЗАЦИЯ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ И ЕЕ ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье исследовано понятие «капитализация банка», рассматриваются задачи и уровень капитализации банковской системы Украины, определены основные источники наращивания размеров собственного капитала отечественных банков.

Ключевые слова: банковские учреждения, капитализация, адекватность, достаточность капитала, собственный капитал банка, финансовая стабильность.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Капіталізація комерційних банків і банківської системи України в цілому є особливо важливими в умовах глобалізації економіки. Фінансові кризи, що періодично повторюються, роблять необхідним для банків виробляти стратегію управління якістю капіталу і підтримки його на рівні, необхідному для покриття непередбачених втрат. Перспективи розвитку будь-якого банку значною мірою визначаються рівнем його капіталізації. Недостатній її рівень стримує належний розвиток як окремого банку, так і банківського сектору в цілому.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. У вітчизняній науковій літературі проблеми формування та використання банківського капіталу висвітлювалися такими відомими вченими і практиками, як В.Д.Базилевич, О.Д.Вовчак, А.П.Вожжов, О.В.Дзюблюк, О.І.Кіреєв, А.Я.Кузнецова, Л.В.Кузнецова, І.О.Лютій, С.В.Науменкова, А.М.Мороз, Л.О.Примостка, К.Є.Раєвський, М.І.Савлук, Т.С.Смовженко, В.С.Стельмах, А.В.Шаповалов та іншими. Однак, незважаючи на вагомий внесок вітчизняних науковців у розробку проблем формування та використання банківського капіталу, залишається низка невирішених завдань саме щодо збільшення капіталізації вітчизняних банківських установ.

Цілі статті. Метою статті є аналіз сучасних тенденцій розвитку банківського капіталу та виявлення шляхів збільшення капіталізації, що дасть змогу забезпечити стабільну роботу банківської системи України.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Основними зовнішніми джерелами поповнення капіталу є статутний

капітал і субординований капітал, внутрішніми – прибуток і створювані з нього фонди. Проблема залучення зовнішніх джерел пов'язана з інвестиційною привабливістю банків. Проблема використання власного прибутку як джерело поповнення капіталу полягає в обмежених можливостях. Ефективність управління джерелами капіталу, полягає в знаходженні банками оптимального співвідношення міри стабільності цих джерел і витрат їх залучення.

Варто відмітити, що існують різні підходи до трактування самого поняття «капіталізація», а саме: капіталізація (capitalization) – це збільшення обсягу капіталу банку [4]; сукупна максимальна вартість акцій та облигацій, які може випустити банк [3]; збільшення вартості банку в зв'язку зі зростанням його ринкової вартості; додатковий випуск акцій з метою збільшення капіталу або спрямування частини доходів (прибутку, дивідендів) на збільшення капіталу банку [1].

Отже, на сьогодні існують різні підходи до розуміння капіталізації банку. Так, ринкова капіталізація характеризується ринковою вартістю банківської установи. Однак нам поки що важко оперувати подібними показниками, оскільки зараз лише незначна кількість вітчизняних банків має відкриту ринкову оцінку. Часто оперують поняттям капіталізація, розуміючи під ним власні кошти чи власний капітал банків та його достатність для покриття прийнятих ризиків [1, 2]. Цей термін широко використовується у міжнародній практиці, зокрема в Базельських документах щодо нагляду.

На нашу думку, головна мета капіталізації комерційних банків - це забезпечення максимізації прибутку власників банків в поточному та перспективному періоді, раціональне використання ресурсів для створення ринкової вартості, здатної покрити всі витрати, пов'язані з використанням ресурсів, і забезпечити прийнятний рівень доходів на умовах, адекватних ризику вкладників капіталу. Ця мета отримує конкретний вираз в забезпеченні максимізації ринкової вартості кредитної установи, що реалізує кінцеві фінансові інтереси його власників.

Ми вважаємо, що в процесі досягнення мети капіталізації необхідно вирішувати наступні завдання: забезпечення формування достатнього обсягу фінансових ресурсів відповідно з стратегіями розвитку; забезпечення найбільш ефективного використання сформованого обсягу фінансових ресурсів у розрізі основних напрямків діяльності банку; забезпечення максимізації прибутку банку з найменшим рівнем фінансового ризику; забезпечення мінімізації рівня фінансового ризику при очікуваному рівні прибутку; забезпечення постійної фінансової рівноваги банку в процесі його розвитку. В процесі капіталізації вітчизняних банків завдання повинні бути оптимізовані між собою для найбільш ефективного реалізації його головної мети.

Варто зазначити, що всі вище зазначені завдання тісно взаємопов'язані між собою, хоча окремі з них і носять різноспрямований характер. В процесі капіталізації вітчизняних банків завдання повинні бути оптимізовані між собою для найбільш ефективного реалізації його головної мети.

Проаналізуємо динаміку основних показників капіталізації українських банків (див. табл.1).

Таблиця 1

Показники капіталізації банківської системи України в 2008-2013 рр

Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Власний капітал, млрд. грн	119,3	115,2	137,7	155,5	169,3	192,6
Приріст власного капіталу, %	71,4	-3,43	19,58	12,90	8,90	13,76
Активи, млрд. грн	926,1	880,3	942,0	1054,2	1127,2	1278,1
Приріст активів, %	54,5	-4,94	7,02	11,91	6,92	13,39
ВВП, млрд. грн	948,1	913,3	1082,6	1302,1	1408,9	1454,9
Приріст ВВП, %	31,6	-3,66	18,53	20,28	7,01	3,27
Частка власного капіталу у ВВП, %	12,58	12,61	12,72	11,94	12,02	13,24

Джерело: складено автором за даними [2].

Як видно з даних табл., протягом 2008-2013 рр. банки активно нарощували як активи, так і власний капітал, при чому збільшення величини активів відбувалося дещо меншими темпами, а ніж нарощення власного капіталу. Така тенденція пояснюється активним розвитком банківського сектору, в процесі якого банки не погналися за прибутками і не забувають про ризики, які є невід'ємною частиною банківської діяльності в цілому.

Також, ці зміни можна пояснити ще тим, що у 2008 році, по-перше, почалася криза та ні про які кредитні операції мови бути не могло, а по-друге, НБУ почав вживати активні дії задля вирішення проблеми. Так, у 2010 році, регулятор ухвалив Постанову № 273, згідно якої він підвищив мінімальні вимоги до регулятивного капіталу банків – з 75 до 120 млн. Зонс. Через деякий час, НБУ запропонував ще більше збільшити мінімальний розмір регулятивного капіталу для новостворених банків – до 500 млн. Зонс, однак, це означало б, що для потенційних інвесторів дешевше було б купити вже існуючий на ринку банк, а ніж виконати вимоги щодо 500 млн. Зонс. Тож 15 лютого 2011 року пройшла зустріч між представниками НБУ та Асоціації Українських банків, на якій було досягнуто згоди, що НБУ не буде збільшувати вимоги до регулятивного капіталу до 500 млн. Зонс, а залишить їх на рівні 120 млн. Зонс. Тут варто також відзначити, що, наприклад, у Європейському союзі, до якого Україна так прагне, мінімальні вимоги для отримання дозволу на банківську діяльність складають 5 млн. євро, що є значно меншою величиною за 120 млн. Зонс.

Проте слід зазначити, що рівень капіталізації не є однаковим для всіх банків. Перед деякими банками вельми гостро стоїть проблема низького рівня капіталізації. Тому на особливу увагу заслуговує рівень показника власного капіталу банківської системи України. Встановлено, що його значення упродовж 2013 року збільшилося на 23,3 млрд. Зонс, темпи збільшення власного капіталу в 2013 році були вищими, ніж у 2008–2012 рр. У переважній більшості банків нарощування власного капіталу відбувалося насамперед за рахунок збільшення статутного капіталу.

Капітал банків України за 2012 р. збільшився на 8,9 % 13,8 млрд. Зонс., за 2011 р. – на 12,9 %. Статутний капітал за 2012 рік зріс на 1,9 % або 3,3 млрд. Зонс., що значно підвищило капіталізацію банківського сектору. У 2013 р. в порівнянні з 2008 роком власний капітал банків України збільшився на 57,9 млрд. Зонс., а статутний капітал – на 92,8 млрд. Зонс.

Співвідношення капіталу до ВВП збільшилось до 13,24 % у 2013р. Варто зазначити, що власний капітал банківської системи України протягом аналізованого періоду становить приблизно 11-13 % від ВВП. У країнах з перехідною економікою цей показник перевищує 40%, у розвинених – 80%. Отже, в Україні рівень капіталізації банківської системи на сьогодні є недостатнім, а її становлення відбувається досить тривало і повільно.

Одним із способів підвищення рівня капіталізації банківської системи України є саме злиття та поглинання. Загалом з початку 1999 року по 2004 рік відбулось 10 процесів злиття та поглинання. У 2005-2009 роках завершено 32 угоди зі злиття й поглинання. Отже, сьогодні найбільш прийнятним шляхом підвищення рівня капіталізації банківської системи нашої країни, є створення банківських об'єднань, злиття банків або їх реорганізація. Однак, вітчизняні банки не схиляються до такої думки: у 2011 році відбулось лише 2 процедури об'єднання (АКБ «Донгорбанк» і ПАТ «Перший Український Міжнародний Банк та ПАТ «Укрсоцбанк» та ПАО «УниКредит Банк»). Протягом останніх років значну роль у зростанні рівня капіталізації вітчизняних банківських установ відіграє субординований борг, що за 2006-2013 роки зріс більше, ніж у 13 разів [2].

Ми вважаємо, що існують наступні можливі шляхи підвищення рівня капіталізації банків, а саме: збільшення капіталу за рахунок розміщення акцій власної емісії; збільшення показника адекватності капіталу через консолідацію банківської системи (злиття, приєднання банків, реорганізація банків, тощо); збільшення капіталу за

рахунок субординованого боргу (шляхом випуску депозитних сертифікатів, банківських облигацій та єврооблігацій); збільшення капіталу за рахунок прибутку.

Очевидно, з метою підвищення капіталізації банківського сектору банкіри повинні також проводити політику управління ризиками, адекватну їх капітальній базі. Банкам необхідно стимулювати залучення власного банківського прибутку для інвестицій у капітал. З метою його збільшення за рахунок прибутку пропонуємо звільнити від оподаткування частину прибутку кредитних установ, спрямовану на підвищення рівня їх капіталізації, стимулювати інвесторів звільненням від податків на прибуток, який спрямовується на капіталізацію банків. Високий її рівень можна забезпечити лише за умови, якщо рентабельність банківської діяльності буде інвестиційно привабливою, для чого необхідно значно знизити витрати банківських установ. Одна з головних проблем при реалізації будь-якої стратегії капіталотворення банку – це Консорціум н інтересів дрібних акціонерів, великих акціонерів та менеджерів банку.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, зауважимо, щоб вирішити проблему щодо підвищення рівня капіталізації, банкам було б доцільно: поліпшити якість капіталу та забезпечити достатній рівень покриття ним ризиків, що приймаються банками; стимулювати залучення власного банківського прибутку для інвестицій у капітал шляхом звільнення від оподаткування частини прибутку кредитних установ, спрямовану на підвищення рівня їх капіталізації, стимулювати інвесторів звільненням від податків на прибуток, який спрямовується на капіталізацію банків; збільшувати показник адекватності капіталу через консолідацію банківської системи України (Консорціум не кредитування, створення банківських об'єднань, злиття банків, їх реорганізація).

Отже, нарощення капіталізації — це головна передумова участі українських банків у економічному розвитку країни. Підвищення рівня капіталізації вітчизняних банків посилить їх конкурентоспроможність на світовому фінансовому ринку і забезпечить стабільність та надійність усієї економіки України на шляху інтеграції у світове господарство

Список використаних джерел:

1. Довгань Ж. Капіталізація банківської системи України / Ж. Довгань // Вісник НБУ. - №11 . - 2008. - С.10-14.
2. Річний звіт НБУ за 2013 р [Електронний ресурс] / Економічні матеріали. - Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.
3. Фінанси. Бюджет. Податки: національна та міжнародна термінологія / Т.І. Єфименко. - у 3-х т. - Ін-т світ. Екон. І міжнар. Відносин НАНУ, ДННУ «Акад. Фін. Управління». — Т. 2. — К., 2010. — С.238.
4. Чурило П.Б. Стан здійснення угод злиття і поглинання в банківській системі України [Електронний ресурс] / П.Б. Чурило // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. - 2010. - №27. - Режим доступу: http://www.lib.nau.edu.ua/Journals/3_27_2010/Churilo.pdf.

Рецензент д.е.н., професор Різник Н.С.